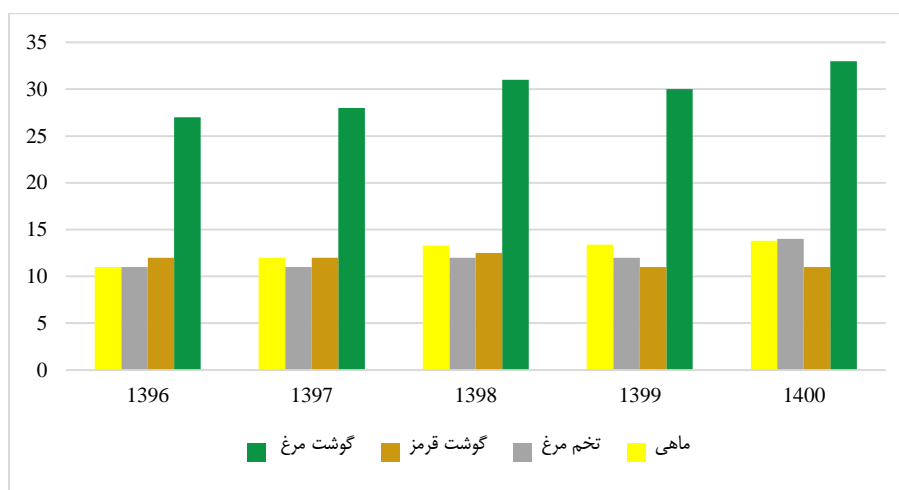

الگوی حفظ، تثبیت و ارتقاء مرغ لاین آراین^۱

ایران با داشتن مرغ لاین آراین جزو معدود کشورهای دارنده مرغ لاین در جهان است، مرغ آراین تا اوایل دهه ۸۰ بیشترین سهم را در بازار گوشت مرغ کشور داشت اما به تدریج سهم آن کاهش پیدا کرد به طوری که کشور وابسته به واردات مرغ اجداد شد. با شروع دور جدید تحریم‌های آمریکا در سال ۱۳۹۸ واردات مرغ اجداد به دلیل مشکلات تحریم به مدت ۶ ماه قطع شد. این مسأله می‌توانست منجر به توقف تولید گوشت مرغ در کشور شود و بحران بیافریند.

بیان مسأله

مطابق با نمودار زیر سرانه مصرف گوشت مرغ بیش از دو برابر سرانه مصرف سایر محصولات پروتئینی نظیر گوشت قرمز، تخم مرغ و ماهی است و براین اساس سالانه ۲,۶ میلیون تن گوشت مرغ در کشور تولید می‌شود.

سرانه مصرف محصولات پروتئینی به ازای هر فرد (کیلوگرم / سال)

جوجه گوشتی اصلاح نژاد شده به عنوان مهم‌ترین نهاده تولید گوشت مرغ، وابسته به گله‌های لاین است. تعداد کشورهای صاحب علم و فناوری مرغ لاین محدود بوده و در حال حاضر تنها دو شرکت بزرگ و چند ملیتی آویازن و کاب دارای لاین اقتصادی هستند. این دو شرکت غربی با صادرات انحصاری مرغ اجداد علاوه بر کسب سود اقتصادی فراوان، زنجیره تولید گوشت مرغ در جهان را مدیریت می‌نمایند. این دو شرکت هرگز فناوری مرغ لاین را در اختیار سایر کشورها قرار نمی‌دهند تا همواره کشورها وابسته به واردات مرغ اجداد باشند. این مسأله باعث شده تا کشورهای صادرکننده مرغ اجداد بتوانند اهرم فشاری را از لحاظ سیاسی و اقتصادی بر علیه کشورهای واردکننده، ایجاد نمایند.

ایران با داشتن مرغ لاین آراین جزو معدود کشورهای دارنده مرغ لاین در جهان است. این لاین تا اوایل دهه ۸۰ بیشترین سهم را در بازار گوشت مرغ کشور داشت اما به تدریج سهم آن کاهش پیدا کرد به طوری که کشور وابسته به واردات مرغ اجداد شد. در سال ۱۳۹۸ و با شروع دور جدید تحریم‌های آمریکا علیه ایران، واردات مرغ اجداد به دلیل مشکلات تحریم به مدت ۶ ماه قطع شد. عواقب عدم واردات اجداد خارجی مرغ و مشکلات در تامین گوشت مرغ باعث شد تا در آن مقطع، توجه مسئولین به استفاده از ظرفیت مرغ لاین آراین جلب شود.

^۱ تهیه شده توسط مهدی خداوردی کارشناس گروه کشاورزی اندیشکده اقتصاد مقاومتی؛ خردادماه ۱۴۰۳ (دارای منابع و تحقیقات پشتیبان)

تحلیل

در حالی که مرغ لاین آراین تا اوایل دهه ۸۰ بیشترین سهم بازار گوشت مرغ را داشت اما در همان سال‌ها با آغاز مسأله خصوصی سازی در کشور، ایده خصوصی سازی صنعت مرغداری نیز مطرح شد. بدین ترتیب با واگذاری بخشی از زنجیره تولید مرغ لاین آراین به بخش خصوصی، عملاً زنجیره یکپارچه مرغ لاین آراین از بین رفت و صرفاً مجتمع مرغ لاین آراین در اختیار دولت باقی ماند و تدبیری برای اتصال آن به زنجیره تولید نیز اندیشیده نشد. از سوی دیگر واردات بی‌رویه مرغ اجداد سویه‌های خارجی و پشتیبانی شرکت‌های واردکننده از مرغداران داخلی، باعث شد تا به تدریج سهم سویه آراین در بازار کاهش پیدا کند و کشور وابسته به واردات مرغ اجداد شود.

با از بین رفتن سهم بازار مرغ آراین، سرمایه‌گذاری جدیدی برای بهبود عملکرد و توسعه زیرساخت مجتمع لاین بابلکنار صورت نگرفت و عدم ثبات مدیریتی در مجتمع مرغ لاین بر مشکلات آن افزود. تداوم این شرایط باعث شد تا در حال حاضر مرغ لاین آراین نسبت به نمونه‌های خارجی، خروجی کمتری داشته باشد؛ البته این به معنای سودآور نبودن مرغ آراین نیست، بلکه بیانگر آن است که پرورش این مرغ سودآوری کمتری نسبت به سایر سویه‌های خارجی دارد و لذا به عنوان انتخاب اول مرغدار قرار نمی‌گیرد. در نتیجه تمرکز در تثبیت و ارتقای آراین باید بهبود عملکرد این سویه باشد. در پی دو دهه بی‌توجهی به مرغ لاین آراین، شاخص‌های عملکردی جوجه‌های گوشتی حاصل از این لاین نظیر ضریب تبدیل خوراک، افت لاشه بعد از کشتار و... در مقایسه با سویه‌های خارجی رشد لازم را نداشته است. دولت نیز طی سال‌های اخیر بجای اولویت دهی به تحقیق و توسعه و ارتقاء عملکرد مرغ لاین آراین و فراهم نمودن امکانات لازم برای این اقدام، سیاست گسترش سهم بازار مرغ آراین را از طریق اجرای «سیاست جوجه‌ریزی متناظر» پیگیری کرده است. اجرای این سیاست نه تنها منجر به افزایش سهم بازار سویه آراین نشد بلکه آثار منفی بسیاری نظیر «کاهش بهره‌وری اقتصادی در صنعت مرغداری»، «ایجاد آمار و اطلاعات نادرست از وضعیت تولید» و «ایجاد تقلب، رانت و فساد در زنجیره تولید مرغ» را پدید آورده است.

راهبردهای پیشنهادی

برای ارتقا و تثبیت مرغ آراین، اولویت اصلی دولت باید مسأله تحقیق و توسعه و ارتقاء عملکرد این سویه باشد و به صورت تدریجی از ادامه اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر که آسیب‌های فراوانی داشته، جلوگیری نماید. در واقع افزایش سهم بازار سویه آراین باید با تکیه بر میزان ارتقاء عملکرد این سویه و از طریق یک زنجیره یکپارچه تولیدی از لاین تا بازار با متولی واحد، عملیاتی شود. در این چارچوب، بایستی متولی تحقیق و توسعه و گسترش بازار آراین مشترک باشد تا انگیزه لازم برای توسعه این زنجیره و اقتصادی کردن آن فراهم شود. در این مسیر، آسیب‌ها و فسادهای ایجاد شده ناشی از اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر از صنعت مرغداری بر طرف شده و مجدداً شفافیت به بازار جوجه یک روزه باز خواهد گشت و سهم مرغ آراین نیز متناسب با ظرفیت فنی و عملکردی خود در بازار رشد خواهد کرد. همچنین دولت می‌تواند حمایت‌های خود را از سویه آراین به صورت هدفمند از این زنجیره یکپارچه، عملیاتی کرده و از انحرافات احتمالی جلوگیری نماید. در این الگو، وزارت جهاد کشاورزی در جایگاه سیاستگذار، حامی و ناظر قرار گرفته و در قالب مدیریت پیمان، امور اجرایی و تحقیقاتی مجتمع لاین آراین را با برنامه مشخص و شاخص‌های هدف گذاری شده، واگذار کرده و از دخالت در امور اجرایی پرهیز می‌نماید.